חיישינן שמא פיים. ואין להקשות בגיטין הבאים ממדינת הים ומשלים גט לאשתו אמאי לא חיישינן שמא פיים דהכא הוא דחיישינן טפי לפי שעדיין לא נחתם וכי מתפיים נמי ליכא קלא וכן כי אמר לעשרה חתומו וחתום בי תרי ביומיה דבמקום רגיל להתפיים כיון דלא חתמו כל הצריכים לחתום וכי מפיים נמי ליכא קלא אבל כשכבר חתמו כל העדים בגט ומזומן ליתן אין רגיל להתפיים וכשאחר ומתפיים הכל מרגישין אבל קשה דבפ' כל הגט (לקמן דף כט:) גבי הוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין פריך עלה וניחוש שמא פיים[א] וכן אהיא אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ובקונט' פי' שם דבשולח גט ממדינת הים[ב] ליכא למיחש שמא פיים דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא אבל מהמשלים גט לאשתו[ג] קשה וגם לר' יוחנן דהכא ונראה לר"ת דבהמשלים שהוא עמה בעיר ואינו הולך משם מסתמא מחמת קטטה מגרש ומה שקובע זמן בגתינת הגט לעבורה קא מכוין ולא להתפיים[ד] אבל בהך דלקמן שהולך משם ואינו אצלה בעיר מסתמא לנוכחה נתכוין שלא תתענג וקובע זמן חיישינן שמא יבא בתוך כך ויתפיים וכי יתפיים נמי ליכא קלא כיון שאינו מגרשה בשביל קטטה אפי' רבי יוחנן מודה התם: **שמא פיים.** פירש בקונטרס שמא נתייחד עמה והוי גט ואין נראה לר"ת[ה] דהא בסוף פרק מי שאמרו (לקמן דף עו:) קאמר ולגבי יבמין אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ופריך עלה וליחוש שמא פיים משמע דתרי מילי נינהו ועוד דלמה ליה למיפרך שמא פיים ומשום גט יבמין דריש פרק כל הגט (לקמן דף כט:) רולה לומר שמא פיים ובטול ואמר גט שנתתי בטל הוא ומיירי הכא כשאמר להם לחתום מכאן עד עשרה ימים או לאלתר והם לא חתמו עד עשרה ימים ובשעת החתימה לא היה הבעל שם ולהכי חיישינן שמא פיים ובטל אם אחר עשרה ימים בוה לחתום כשר דאפילו בטל הגט קודם הא קיימא לן כרב נחמן דאמר בריש השולח (לקמן דף לב:) דחוזר ומגרש בו ומיהו אהכיא דאם לא באתי אינו רולה לומר שמא פיים ובטל את הגט בדיבור דכיון דאמר מעכשיו אם לא באתי ולא בא הוי גט מעכשיו אע"ג דבטלו אח"כ אלא נתפיים ובא קאמר ומתוך כך בטל הגט ואין מזכיר הפיום אלא משום אע"ג שנתפיים חוזר לו ובא ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שאפילו באתי אם היא תאמר שלא באתי יהא גט ועל פי' הקונטרס קשה דמאי משני דאע"ג דאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי אלא אין אין מייסינן ולא מהימנינן[ו] ליה ומיהו גם על פי' ר"ת קשה אהכיא דכל זמן שאעבור[ז] נגד פניך ל' יום דמשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מ"מ ניחוש שמא בטל את הגט דכיון דלא אמר מעכשיו ואין הגט חל עד שיעבור מנגד פניה ל' יום ואם בתוך כך בטלו לא הוי גט ונראה לר"י דלא חיישינן לשמא פיים אלא חיישינן משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז שבטל את הגט והשתא משני שפיר באומר נאמנת כו' דכיון שהאמינה עליו שוב לא יוציא לעז דכספיא ליה מלתא והשתא משני שפיר גם לפי' הקונטרס וכן משמע התם מתוך פירושו [לקמן עו:] דלא הוי אלא לעז שהזכיר בדברי המקשה ערעורו של בעל: **ואינך מבאן עד עשרה ימים.** ובמעמד כולן כדאמרינן בפ' קמא (לעיל י:) דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה: **אי נמי בגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול.** דאע"ג דאמרי' (מכות דף ו.) דשיילינן להו למיחזי אתיתו או לאתהודי אתיתו הכא לא שייל דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים: **אמרי** לה פסול דאתי לאיחלופי[ט] בקיום שטרות דעלמא. וא"ת מאי שנא מגט מקושר דאמר לקמן בסוף הזורק (דף פב.) אי בעי חתים קרוב בין בתחילה בין בסוף ויל דשאני גט מקושר דעדיו שלשה ושנים מהן הכשרין חתומין עליו לשם עדות הלכך לא אתי לאיחלופי[י] אבל הכא שאין צריך כי אם שנים משום עדות יאמרו דשנים פז:) דמילתיה דחזקיה גבי מילוי שני שיטין שהרחיק מן הכתב אימתר[יא] ואומר ר"ת כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים[יב] אבל התם בשאר שטרות כשרואים שקרובים חתומין תחילה יאמרו אותם שנמצאו תחילה החתימו תחילה או[יג] אחרי כן חתמו[יד] למילוי[טו] ואור"ת דאפילו מאן דאפסיל הכא לא פסיל אלא בתחילה אבל בתחילה ובסוף כשר דכיון דלא הוי בתחילה לא אתי לאיחלופי והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בריש גט פשוט (צ"ג דף קסב:) היו לו ארבעה ומשה עדים חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר כך היא הגירסא בתוספתא אומר ר"ת דנקט שנים הראשונים לרבותא דאע"פ שנראה יותר שהם עיקר העדות[טו] וכ"ש אם נמצאו אחרונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ואין נראה לר"י דאי כשר בשטרות שנים קרובים בין בתחילה בין בסוף ניחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר[יג] וליכא למימר לעולם לא מקיים עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואע"ג דבגט מקושר מקיימינן מכל תלתא דאית ביה התם משום דאטרחוה רבנן להחתים על כל קשר לא אטרחוה לקיים כולם אבל הכא דכתב דבעי מחתים בעי קיום בכולהו[יד] דהא אמרינן בגט פשוט[טז] לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשתא אפי' הרחיק שיטה אחת פסול ופריך בין העדים לכתב נמי ליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כי ה"ג אין מקיימין אותו מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין ואי[יז] הוה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי ומחזר בו ר"מ ומפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות דדוקא נקט בבריתא שנים הראשונים קרובים כו'[יז] דתניא דחתמו לכבוד או למילוי[יח] לכך תתקיים העדות בשאר אבל נמצא מן האחרונים קרוב או פסול עדותו בטלה דודאי לשם עדות חתמו[יט] והכי קאמר בגט פשוט (צ"ג דף קסג:) כל כי האי גוונא אין מקיימים מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה אלא מעדים של מטה ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף פסול לכולי עלמא וא"ת למאן דאמר משום עדים דדעת בעל השטר להחתים משום עדים והם חותמים לפי דעתו אמאי תניא בשאר שטרות שחתמו למילוי לשיילינהו כי היכי דשיילינן התם למיחזי אתיתו כו' ואמר רבינו תם דשאני שטר דעדים החתומים נעשה כמו שנתקרע עדותם בצ"ד[כ]: **היו**

חיישינן שמא פיים ורבי יוחנן אמר אפי' מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דפיים קלא אית ליה למזלתא איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר ר' יוחנן [א]שנים משום עדים וכולם משום תנאי וריש לקיש אמר כולם משום עדים היכי דמי אילימא דלא אמר להו כולכם [ב]והא תנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין אלא דאמר להו כולכם מאי בינייהו איכא בינייהו [ג]דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מבאן ועד עשרה ימים מאן דאמר משום תנאי כשר ומאן דאמר משום עדים פסול [ג]אי נמי כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למאן דאמר משום תנאי כשר למאן דאמר משום עדים פסול אי חתום בתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה [ד]פסול אמרי לה כשר תנאי הוא אמרי לה פסול אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא ההוא דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מבאן ועד עשרה ימים אתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר ליה כדאי

דחתים תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד י' ימים מאן דאמר משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול אי נמי כגון שנמצא א' מהן קרוב או פסול מ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול וקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן **ומשום דקי"ל כר' יוחנן שמכשיר קרוב או פסול בעי מחתם בתחלה קרוב או פסול** מאי. אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אתי לאיחלופי בקיום שטרא דעלמא פי' כשיראו שהקרוב [או] הפסול חותם תחלה דמשום תנאי הוא ואמרי לה פסול דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרא דעלמא

עין משפט נר מצוה

כט א ב ג ד מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה כז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ח:

פסקי רי"ד

לקלא והלכך אין כותבין לו אלא מאיר בשעה שחותמין ואם קדמה כתיבתו לחתימתו פסול מפני שהוא מוקדם וטורף שלא כדין. **כתובתיה דרבי חייא בר רב איכתיבא ביממא ואיחתמא בלילא הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי לימא** כשמואל סבירא ליה לא עסוקין באותו ענין היו דתניא א"ר אלעזר בר צדוק ל"ש אלא שאין עסוקים באותו ענין אבל עסוקים באותו ענין אפילו בשאר שטרות נמי כשר והלכתא כשמואל דכתובה כמעשה ב"ד דמיא ואע"ג שקדמה כתיבתה לחתימת: **כשרה: ור"ש מכשיר** מ"ט דר"ש **קסבר כיון** דנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות. פי' והלכך המוקדם כשר דמשעת כתיבת הגט אע"פ שלא חתמו הפסיד הפירות ואי טרפא משעת כתיבה בדין טרפא: **אר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל** מיכן ועד י' **ימים לא חיישינן שמא פייס.** פי' שמא יתפיים עמה ואינו רוצה לגרשה ולא הפסיד הפירות דאימתי אמרינן משעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות בשאינו מתחרט וגמר ומגרש אבל אם מתחרט ואינו רוצה לגרש לא הפסיד הפירות ואם נמלך עוד וגירשה בגט זה לא הפסיד הפירות אלא משעת נתינה והלכך זה הגט פסול דאתיא למיטרף ביה לקוחות שלא כדין ולקוחות לא ידעו שנתפיים עמה וחזרו הפירות לבעל **ור' יוחנן אמר אפילו מיכן ועד י' ימים [אם] איתא דפייס קלא אית לה למילתא.** פי' שהשכנים יודעים התגר והקטטה שבין איש לאשתו וכשמתפייסים הכל יודעים והלכך ליכא למיחש דאי ידעי שנתפייסו ואח"כ גירשה בגט זה ואתיא למיטרף לקוחות מזמן כתיבת הגט אמרי' לה הבא ראיה אימת מטא גיטה לידך ואע"פ שר' יוחנן ור"ל פרשו דברי ר"ש אין הלכה כמותו דיחיד ורבים הלכה כרבים ולא הפסיד בעל הפירות עד שעת נתינה דהא אינהו דפרשי מילתיה דר"ש לא סברי כותיה דר"ל אמר משעת חתימה ולא משעת כתיבה ור' יוחנן אמר משעת נתינה: **איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי** ר' יוחנן אמר שנים משום עדים וכולן משום תנאי ור"ל אמר כולן משום עדים ה"ד אילימא דלא אמר להו כולכם והתנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותבו ושנים חותמין אלא דאמר להו כולכם ותנן לקמן בפ' התקבל אמר לעשרה כתבו גט לאשתי א' כותב ושנים חותמין. כולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין. לפיכך אם מת א' מהן הרי הגט בטל מאי בינייהו א"ב

מסורת הש"ס

(א) [לקמן סו:], ב) צ"ל דהכא ודפרק. רש"ש, ג) גירסת המהרש"א, לה, ד) [נ"מ קסג.],

---

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שמא וכו' שאעבור מנגד פניך: (ב) ד"ה אמרי לה פסול דאתי לאיחלופי בשטרות כל"ל ותיבת בקיום נמחק:

מוסף תוספות

א. והתם, הא החתימו ומסרו לשליח. רשב"ם. ב. ואינו קובע זמן לשהותו בידו. רשב"ם. ג. דלעיל דאמר לו אל תיתנהו לה אלא לאחר ג' חדשים ולא פריך עלה וליחוש שמא פייס. רשב"ם. ד. דלא שכיח דמפייס אחר שנכתב הגט ונחתם מתוך איבה. רשב"ם. ה. דפיים לא משמע פייס ובא עליה מדאמרינן וכו'. רשב"ם. ו. בנקיום שטרות דעלמא, שהכל יודעים שגט מקושר צריך ג' ודי בב' בשרים והג' לחובת גט מקושר ואפי' קרוב. תוס' הרא"ש. ז. כלומר שהרחיקו העדים חתימתן מן השטר יותר מדאי ובא בעל השטר ומלא הריוח בקרובים, ואמרי' דכשר. ר"ן. ח. ואתו לאכשורי קרובי' או פסולין לעדות דעלמא. שיטת קדמונים. ט. הכשרים חתמו לכתחילה ואח"כ. תוס' הרא"ש. י. הקרובים. תוס' הרא"ש. למעלה מהם. שיטת קדמונים. יא. הלכך לא יאמרו שיהיו הקרובים עיקר העדות. תוס' הרא"ש. יב. אפ"ה תתקיים העדות בשאר. רשב"ם. יג. דמשום האי חששא אמרי' בפ' הזורק (פא:) דבגט מקושר לא הכשירו בו אלא עד אחד פסול בלבד. פי' הר"ן. יד. דליתא. פי' הר"ן. טו. גבי הרחיק העדים מן השטר שטה אחת כשר. רשב"ם. טז. כפי' הר"ן כתוב: שאילו היה צריך וכו' במקום ואי הוה וכו'. יז. דמשמע דוקא בראש. רשב"ם. יח. [שן]דרך העולם להחתימם שם. רשב"ם. משום דאיכא למימר רווחא שבק למאן דקשיש מיניה (ומלאהו) בקרובים. ריטב"ם. יט. דמאי טעמא מחתים פסולים אי לא משום דכולהו היו עדים. ריטב"ם. כ. כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו. תוס' ר"י קסב: ד"ה נמצא.

פסקי רי"ד (המשך)

יבואו להכשירו בשאר שטרות ואי ק' והא אפילו בשאר שטרות נמי אמרינן בגט פשוט אמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר ומסתייעים ליה ממתניתא דתניא היו אחרונים עליו ארבעה וחמשה עדים ונמצא א' מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר ואמאי לא גזרינן התם דילמא אתו למיחתם קרובים בלחוד כדגזרינן הכא תשובה התם כשמלאוהו בקרובים הכשרים חתומים תחילה והרואה עכשיו שחותמים הקרובים אחריהם לא

יכשירם לעלמא שאומר בלבו על הכשרים הן סומכים אבל כשחתם תחילה קרוב או פסול דילמא מאן דחזי ליה לא ממתין עד דליחזי דחתמו נמי בו כשרים דמיקיים על פומייהו אלא סבור שעל יד זה מתקיים הגט ויבא להכשיר קרוב או פסול לכל עדות דעלמא. אי נמי התם דיעבד דהא מילאהו קאמר דמשמע דיעבד והכא לכתחלה דמיתחם לכתחלה משמע אבל לעולם אי מיקרי וחתם לכתחלה קרוב או פסול כשר ותתקיים העדות בשאר כדכתיב התם בגט פשוט. **ההוא דאמר להו**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

דיין דיותא. אומר ר"ת דדיו שלנו [א] הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפצים דההוא לא מיקרי דיו מדתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר משמע דלאו דיו דלא תני אלא הכי דלא תני במתני' ובסמוך דפריך מרבי אבהו דאמר במי מילין מרבי חנינא אמאי לא פריך מדיו דמתניתין ועוד דספר תורה בעי דיו כדאמרינן בהבונה (שבת דף קנ:) כתבה שלא בדיו יגנז ואספר תורה קאי כדאמשמע בהקומץ רבה (מנחות דף לא:) והיכי כתבינן בדיו של עפצים על קלף של ספר תורה שהוא מעופץ והא אין מי מילין על גבי מי מילין ועוד מדקדק ר"ת [ב] מהא דאמרי' בפ"ב דנדה (דף כ.) רבי אמי פלי קורטא דדיותא ודציך והיינו דיו שלנו שהוא יבש ושייך לומר בו פלי קורטא והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת דף כג.) כל הסרפים יפים לדיו וסרף קטף יפה מכולן הוהוא סרף לאו היינו גומי דאין דרך לתת גומי אלא בדיו של עפצים אלא אומר ר"ת דסרף הוא לחלוחית קליפת העץ שעושין ממנו דיו שלנו כמו [ג] זו שירפה מלוי דפ"ק בנדה (דף י:) דהיינו לחלוחית המיס שבאשה ובפ' כל שעה (פסחים דף לט.) ירק מר יש לו סרף וירק אין לו גומי אלא לחלוחית ומתוך כך אוסר ר"ת לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים [ד] ומה שמשמע בפרק כל כתבי (שבת דף קטו:) דכל ספרים לא בעו דיו חוץ ממגילה פירשתי בפ' כל כתבי [ו]:

קנקנתום חרתא דאושכפי. פי' בקונטו' אדרמנ"ט ובשיחור דקתני שבריתא פירש גמי בקונטו' דהוא אדרמנ"ט ואין נראה דלא תני בברייתא אלא הכי דלא תני במתניתין ואומר ר"י דשיחור הוא אדרמנ"ט וקנקנתום הוא כמו שפירש רבינו שמואל בעירובין (דף יג.) דהיא קרקע ירוקה שקורין וידרו"ל בלע"ז ובערוך לועזו ויטריאול"ו ור"ת גמי פירש בתיקון ספר תורה שעשה אדרמנ"ט מותר לתת לתוך הדיו לכולי עלמא דלאו היינו קנקנתום דאיכא למאן דאסר בפ"ק דעירובין (דף יג.) ואם תאמר דבמסכת נדה (דף כ.) תנן שחור כחרס' [ז] ומפרש דהיינו חרס' דאושכפי' ואילו וידריאול"ו ירוקה היא מזכוכית ועל שם כך נקרא וידריאול"ו וי"ל כשמתקנין אותה [ח] לתת לתוך הדיו אז היא משמתת: **דיו על גבי דיו פטור.** תימה דהכא משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שבת והי"ה לענין גט דמדמי בסמוך לשבת ומשמע דליכא מאן דפליג [ט] ולקמן (דף כ.) אמרינן כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דלר' יהודה הוי כתב ועוד [י] דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר רבינו יצחק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה תשיב כתב לרבי יהודה ולרב אחא אפילו לרבנן תשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום אפילו רבי יהודה מודה דלא תשיב כתב [יא] ובפרק הבונה (שבת דף קד:) דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב משום דמתניתין [יב] משמע ליה דבכל עניין פטור אפי' כתב גט או ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו בשבת קולמוס לשמה להכי מוקי כרבנן אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' בכל עניין דהא בגט מודו דהוי כתב ולדידיה אתיא מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום: **מוחק הוא.** ומשיב ליה מוחק על מנת לכתוב דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו ומקלקל לא הוי דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העליונה רישומה ניכר טפי משאם היתה תחתונה לבדה:

[ג] כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק והאמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא בההיא כרבי יוחנן סבירא ליה והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההיא כריש לקיש סבירא ליה: **מתני'** [א]בכל כותבים בדיו [ב] בסם בסיקרא ובקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של [ג]קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו מתקיים [ד]על הכל כותבין [ה]על העלה של זית ועל הקרן [ו]של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלים: **גמ'** [ז]דיו דיותא סם סמא סיקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום אמר רבה בר [בר חנה אמר] שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא מתקיים וכו': לאתויי מאי לאתויי הא דתני ר' חנינא [ח]כתבו במי טריא ואפצא כשר [ט]תני ר' חייא [י]כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו [יא]חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו ע"ג דיו סיקרא על גבי סיקרא [יב]פטור סיקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב ואמרי לה [יג]פטור אמרי לה חייב מוחק הוא אמרי לה פטור מקלקל הוא בעא מיניה [יד]ריש לקיש מר' יוחנן עדים שאין יודעים לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב א"ל והלא לימדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל [טו]וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה איתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין להם נייר חלק[יז] וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר באבר סלקא דעתך והתני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא קשיא [יח]הא באברא הא במיא דאברא רבי אבהו אמר במי מילין והתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר ל"ק [יט]הא דאפיץ הא [כ] דלא אפיץ שאין מי מילין ע"ג מי מילין רב פפא אמר [כא]ברוך וכן אורי ליה רב פפא לפפא תוראה ברוך וה"מ בגיטין [כב]אבל בשטרות לא דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות [כג]ונגדיה רב כהנא

תניא

דלאי הוא רבי שמעון. דמתניתין דאמר נכתב ביום ונחתם בלילה כשר: **לסמוך עליו בשעת הדחק.** שהלך זה לדרכו או ניסת כבר בגט זה: **סביר ליה.** לרבי יהושע בן לוי: **ולוון משום תנאי.** ואין כאן הקדמה דתנאי איכא ואפילו לרבנן כשר: **מתני' על העלה של זית.** תלושה: **ונותן לה את הפרה.** בגמרא[ט] מפרש טעמא: **גמ' סמא.** אוכפימנ"ט: **סקרסא.** לצע אדום שקורין מיניא"ו: **קומא.** שרף אילן: **חרתא דאושכפי.** אדרמנ"ט: **במי טריא.** מי גשמים לשון מורי. מי טריא מים ששוריים בו פרי שהוא רעין עפצים גל"ש בלע"ז: **נאכר.** שקף העופרת במים ומשחירים: **בשחור.** פחמין: **ובשיחור.** חרתא דאושכפי: **על גבי סיקרא.** שתי אותיות של סיקרא והעביר עליהם דיו בשבת: **מוחק.** ע"מ לכתוב שתי אותיות בשבת חייב וזה מוחק התחתונות סיקרא וכתב העליונות דיו: **פטור.** שהרי הוא [א] בתחילה לא כתב ולא מחק: **מוחק הוא.** ולא כותב שמתחילה היה כותב הגון מעתה: **מקלקל הוא.** והוה ליה כמוחק ע"מ שלא לכתוב. ולמאן דמיחייב לא הוה מקלקל כל כך שהרי כתבו ויכר: **כתב עליון כתב לענין שבת.** דהא אמרת לעיל חייב שתים: **וכי מפני שאנו מדמין.** שאנו אומדים וסברים ואומדין מאומד לגנו להחמיר: **נעשה מעשה.** להקל אפי' לענין שבת אם כא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להכיא מולין לעזרה: **מדמין.** שושפל"ר כמו כמדומים: **מקרעין.** מפרטין: **והתני רבי חייא כתבו באבר בשר.** וכיון דכתב גמור הוא הוה ליה כדיו על גבי סיקרא דקאמרינן לעיל: **באבר.** לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחירו אינו[יא] כתב: **במיא דאברא.** מים שהרה בהן שחיקת אבר: **במי מילין.** מים שהרה בהן מעפצים שחוקים: **הא דאפיץ.** הקלפים מעובדים בעפצים רוסמין עליהן את העדים במי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר הלכך אין מי מילין על גבי [יב] מילין ומתניתין בדלא אפיץ: **ברוך.** רוסמין להם ברוך: [יג] **ברוך.** [יד] **ספסר** של שוריס: **גיטין.** משום עיגונא כדלקמן דלא משכחינ' סהדי בקיאי ובמון כך יפרש זה ליס לו יומת ותיזקק ליכם: **אבל בשאר שטרות.** יחזר אחר העדים בקיאים לחתום:

כוותיה

[ט] בעי למימר שאם חקק על גבי טבלא (סקרא) כתב הוא ומה לי חקיקה מה לי שריטה גם לשרוט ולחרוץ מלמטה שיראה בולט מלמעלה אמרינן לקמן דהיא כתיבה והיכי מכשרינן בגט בענין זה ודברי שמואל שאמר באבר בשחור של אבר על הקלף ומשחיר ואינו כתב ואינו נ"ל דכיון דהוא דבר המתקיים למה אינו כתב וכל סברת המורה (הלכך [בכאן משמע] שלא יקרא כתב ס"א הוא כענין דיו שמסדר האותיות על הקלף אבל שריטת הסכין ורושם האבר לא יקרא כתב ולא הוא משום דק' חקיקת הטבלא ורושם הצרץ דבעי לקמן למימר דהוי כתב וי"ל לפרש מקרעין להן נייר חלק לא שיהו נוגעים בנייר שהגט כתוב בו אלא נייר אחד חלק שאין בו כלום מקרעים שם בסכין שמות העדים שנמצא הנייר שלם ושמות העדים הוא החלל ואח"כ משכיבים אותו הנייר על הנייר שהגט כתוב בו ואומרים להדיוטות מלאו אלה הקרעים דיו וישארו האותיות של דיו על נייר הגט ובכי האי גוונא כשר שלא נגעו אנחנו במקום החתימה העדים כלל והכי נמי מסתברא מדקאמר נייר חלק ושמואל נמי לא הכשיר אלא במיא דאברא מפני שאינו דבר המתקיים והרי הוא כדיו בעלמא אבל באבר עצמו לא שדבר המתקיים הוא וכדברי מצאתי שפ' בשניהם גם ר"ח ז"ל: **ר' אבהו אומר במי מילין.** פי' ממים ששרה בהן עפצים כתושים והתני ר' חייא כתבו במי טריא ועפצא כשר לא ק' הא דעפיצן הא דלא עפיצן שאין מי מילין על גבי מילין רב פפא אמר ברוך. והני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא ההוא דעביד עובדא בשאר שטרות נגדיה רב פפא

[יא] בס"ל ואפ"ה הלכה כר' יוחנן כדק"ל בכל דוכתא ותו דבעיא לעיל אתיא כר' יוחנן: **מתני' בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם ומתקיים אין כותבים לא במשקים ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא.** פי' המורה ואפילו על איסורי הנאה ועל הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה נותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד ר' יוסי הגלילי אומר אין כותבים לא על דבר שיש בו רוח חיים ואף לא על האוכלין: **ובכל דבר שהוא מתקיים לאתויי מאי לאתויי הא דא"ר חנינא כתבו במי טרייא ואפצא כשר.** פי' מין פרי הוא ששמו טריא ממיני העפצים: **תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר.** פי' שפשף האבר על הנייר [ב] והשחירו והשחור הוא הפחם כדתנן בפ' ג' דפרה (משנה יא) שחור שיש בו אפר כותשים אותו ושיחרו הוא מין צבע שחור: **איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו חייב שתים א' משום כותב וא' משום מוחק.** דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא פטור בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב והלא למדתנו רבינו כתב עליון כתב הוא לענין שבת א"ל **וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה** פי' אם אנו מדמין סברא להחמיר לענין שבת נסמוך עליה להקל ולהכשיר החתימה: **איתמר עדים שאין יודעין לחתום** רב אמר מקרעין להן נייר חלק וממלאין את

[ג] עי' ב"א אה"ע רים סימן קכה וכשו"ע סעי' כ.

ל א מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ח:

לא ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכד סעיף ב

ג [מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה ו]:

לב ד מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:

לג ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ב:

לד ו ז ח מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכ' טז סמג לאוין סה:

לה ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ב הגהה"ס:

לו י מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:

לז כ מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה כג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף טז:

לח ל מ מיי' שם ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג שם וסי' לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ד:

לעזי רש"י

אורפימנ"ט. צבע צהוב. מינא"ו [מיני"א]. צבע אדום (עשוי מתחמוצת העופרת).

אדרימנ"ט. צבע שחור.

גלי"ש. עפצים בלוטים.

שושפצי"ר [שושפיציי"ר]. לחשוד.

מוסף רש"י

כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. אבל שלא בשעת הדחק לא (ברכות מ:). **סקרתא.** לצע אדום שצובעין בו תריסין (שבת קד: מגילה יח:). **קומא.** גומא, שרף אילן (שבת קד:). **חרתא דאושכפי.** סם שצובעין בו מנעלים אסורין (מגילה יח:). **במי טריא.** יש אומרים מין פרי יש אומרים מי גשמים. (שבת קד:). **אפצה.** מי אלפים גל"ש. (שם). **באבר.** בעופרת, ומשחיר בסאוה משפשף עופרת על הקלף (שבת קד:). **בשחור.** פיחם (שם). **ובשיחור.** אדרמנ"ט (שם). **וכי מפני שאנו מדמין.** נלקח בעיניו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו (לקמן לז). **מקרעין להם נייר חלק.** מפרטין וכוסמין בסכין על הנייר את שמות העדים ונפלין העדים וממלאין את הקרעים דיו. (לעיל ט:). **דרב מנגיד.** מכת מרדות. (יבמות נב.).

פסקי רי"ד

לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי הנתם בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים אתא לקמיה דריב"ל אמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פי' לאחר שנשאת והא"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מיכן ועד עשרה ימים לא בההוא כר' יוחנן ס"ל דאמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים והא"ר יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההוא כר"ל

פסקי רי"ד (המשך)

הקרעים דיו ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא ק' הא באברא הא במיא דאברא. פי' המורה מקרעין להן נייר חלק ומשרטי' ואינו נ"ל שהרי שריטת הסכין דבר המתקיים הוא ולקמן

גליון הש"ם

מתני' בסם כו'. עי' מנחות דף לד ע"ל מד"ס כמו שנאמר: **גמ' הא דלא אפיץ.** ע' מנחות דף לא ע"ב תוד"ה הא דלאפיץ:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פטור שהרי הוא **כבתחילה:** (ב) ד"ה תולאה ספסר נ"ב עיין בב"מ ד' לא ע"ל:

מוסף תוספות

א. שעושין מקליפת עצים ומבשלים אותו כדי שיהיה עב. תוס' הרא"ש. ב. דהא דיו וכו' שנותנים בו עפצים וקומוס לח הוא, ובגמ' משמע דדיו וכו' יבש הי'. מי' סר"ן שבת כב. ד"ה כל. ג. גבי בתולה. תוס' שבת כג. ד"ה כל. ד. [ד"]לא מקרי דיו. תוס' שבת כג. ד"ה כל. ה. א"ב משמע שהוא שחור. תוס' עירובין יג. ד"ה קנקנתום. ו. שטוחנים אותה יפה. תוס' עירובין יג. ד"ה קנקנתום. ז. מדלא אמרי' בה באנו למחלוקת ר"י ורבנן [בדאמרי' לקמן]. רשב"ם לקמן כ. ד"ה כל דאמר. ח. [ו]אפי' תמצי לומר דלרבנן קאמרי', מ"מ תקשי לך. רשב"ם לקמן כ. ד"ה כל דאמר. ט. וגבי עדים שאין יודעים לחתום מאחר שאין כותבין בסיקרא אלא כשיחתמו העדים עליו לא חשיב כתב העדים תקון לראשון כיון שלא נכתב אלא בשבילם. תוס' הרא"ש. י. סתמא קתני כתב ע"ג כתב פטור. רשב"ם לקמן כ. ד"ה כל דאמר.

פסקי רי"ד

לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי הנתם בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים אתא לקמיה דריב"ל אמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פי' לאחר שנשאת והא"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מיכן ועד עשרה ימים לא בההוא כר' יוחנן ס"ל דאמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים והא"ר יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההוא כר"ל

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא. וא"ת הא דבעי' דאיכא כתב משום דחזר ואמר שטר פסים הוא וכי תאי גוונא הכא גבי נייר חלק אם חזר ואמר נייר חלק הוא היה נאמן אבל לעולם כ"ז שאמר גט הוא מגורשת ולא קשה מידי לשמואל וי"ל [דסיון] דס"ד השתא דמגורשת ודאי קאמר שמואל א"כ לא תשיב ריעותא במאי שהוא נייר חלק וא"כ כשחזר ואמר נייר חלק הוא אית לן למימר דלאו כל הימנו לאוסרה כמו היכא דאיכא כתב וא"ת והיכי ס"ד דמגורשת ודאי קאמר כיון דגרשה שהוא נייר חלק וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דאמרינן [6] בעל שאמר גירשתי אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה א"נ דאיירי דקריאה כי תרי מעיקרא ועיילי' לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דלמא חלפיה ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשעת נתינה ראו שהוא נייר חלק דא"כ אפילו היה ודאי כתוב במי מילין אינו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות כדאמר בסמוך כי פליט אלא שעה אחת אחר נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע ראו שהיה נייר חלק ועוד י"ל דבשעת נתינה ראו מרחוק ודומה להם נייר חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים: **מיא** דנרא. פי' ר"ח מי קליפת רימון וכן בערוך[5]: **ושמואל** נמי חיישינן קאמר. השתא לא צריכי לאוקמי דבדקיניה דכי לא בדקיניה נמי איכא למיחש ומיהו ודאי אי בדקיניה ולא פליט לאו כלום הוא: **צריכי** למיקרייה. קודם נתינה אייני מדמשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקריוה עייליה כו' ואי לא קרייה גרשה דלא הוי גט[a] מדלא משני הכ"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת וא"ת דתנן לקמן בהזורק (דף פ.) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן כו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מיד האשה תלא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (יבמות דף לא.): מאי הוה לה למעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להס[b] אינה מגורשת וי"ל דהכי דאסורה לינשא דדלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תצא אי נמי הכס[g] בעייליה לבי ידיה[7] וקנסינן לה דאיבעי (h) למיהדר מיד לאקרויי או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול[8] ומיהו אינה אסורה לינשא אי לא קראה[1] שנית כדאמר הכא לאו כל הימנו לאוסרה[2] אע"ג דעל כרחיך לא קראה בתר הכי[n] והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה[9] ומיהו פשיטא דאי לא קראה קודם הנתינה וקראה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת אי צריכי למיקרייה מיתיבי [i]ה"ז גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה בתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי [3]לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי קמ"ל ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשתכח מזוזתא אמר רב נחמן [l]מזוזתא ביני דני לא שכיחא וה"מ דאשתכח חדא אבל ב' ג' מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימור עכברים שקלוה ההוא גברא דעל לבי כנישתא שקל ספר תורה יהיב לה לדביתהו ואמר לה הא גיטך אמר רב יוסף למאי ליחוש לה אי משום מי מילין אין מי מילין על גבי מי מילין אי

אמר לי הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינא ביה ממשעבדי. פי' דכיון דישראל חתימי ביה מפיק ליה לקלא והא לא ידעי למקרי בדידעי והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפיצן ולא בעינא שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דבכל לשון כשר

[6] תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמה חסורי מיחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים ושאין יודעין לחתום כו' אמר ר"ש בן גמליאל במה דברים אמורים בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרבן שמעון בן גמליאל שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא [a]הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה רב יהודה מיצטער קרי וחתים א"ל עולא לא צריכת דהא [c]ר' אלעזר מרא דארץ ישראל קרו קמיה וחתים ורב נחמן קרו קמיה ספרי דייני וחתים [2]ודווקא רב נחמן וספרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וספרי אחריני ספרי דייני ואינש אחרינא לא רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של כותים [3]מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה [4]במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי אמר רב אשי אמר לי רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר [5]האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי [6]והא לא ידעי למיקרי בדידעי [7]והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדאפיצן והא בעינן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דכל [8]לשון כשר [9]תנינא גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר אי מההיא הוה אמינא הני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת [10]חיישינן שמא במי מילין כתבו מיתיבי [11]הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל [12]דבדקינן ליה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט [13] שמואל נמי [14]חיישינן קאמר אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי [15]הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו דאבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת לא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה מי מצי א"ל הכי לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא ליחוש דילמא חלופי חלפיה קמ"ל:

כווסיה דרב. דאמר מקרעין להן נייר: **ברגמן.** דלהא דרב גמדא: **אקריאה.** אם יודעין לחתום אע"פ שאין יודעין לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני כרבנן ודרב כהנא בשאין יודעין לחתום וגבי תתימה אמרן לדרב כהנא לעיל: **רב יהודה.** זקן היה ועיניו כהות וכשהיה צריך לחתום בעל או בדיין מצטער בקריאת שטר וקורהו וחותם: **מרא דארעא דישראל.** בקי מכל חביריו. ובמס' נדה מפרש אמאי קרי ליה מרא דארעא דישראל בפרק שני (דף כ:): **רב נחמן.** דיין היה ממונה מפי רש גלותא ומתנא דבי נשיאה כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכד:) וסופרי הדיינים ירשים ממנו ולא מעקרי: **דעביד בערכאות.** וחותמיהם עובדי כוכבים דאכשרינן להו לעיל (י:): **ממשעבדי.** והא דאמרינן בפ' קמא[a] מבני חורי ולא ממשעבדי בנעשה בהליוט לית ליה קלא: **דחתימו עליה סהדי ישראל.** וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי: **שלשבו.** כתב שלו: **בגיטין.** משום תקנת עגונות: **שמא במי מילין לכתבוהו.** ונבלעו ואמרן לעיל[b] כתבו במי טריא ואפלא כשר: **נייר.** סתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעובד עפלים דאי עפיץ הא אמרן[c] אין מי מילין על גבי מי מילין: **שטר פסים.** שטר פיוסים שאומר לחביריו אוסבו ומאמינו שיכתוב לו על עצמו שטר חוב כדי שילקח עשיר: **שטר אמנה.** שכתב לגות ולא לוה והאמינו לוה למלוה שלא יתבענו אלא אם כן ילוו ומסר לו שטר: **לאוסרה.** משום אשתו: **הא ליכא כתב לא.** דאי בנייר חלק נמי אמרינן מגורשת מכדי תנא אתא לאשמועינן דאע"ג דלא אקרינא אי גיטא הוי אי לא כיון דאמר לה גיטא הוא לא הדר ביה מו וממזקינן דגיטא הוא ואי בנייר חלק נמי סבירא ליה הכי דלאשמועינן רבותא [d]דאיכא בדידעי [e]והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף [f]וליכא בדאפיצן והא בעינן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ולא: **כי אמר שמואל.** נמי שמגורשת לא בסתמא אלא בדקינא ליה לנייר: **נמיא דנרא.** לבע שקורין פויל"ש ומעבירים מי הלבע עליו ופולט אותיות שבלע וגרלות: **השתא הוא דפנא.** וכשהיו בלועות לא היה כתב: **חיישינן.** שמא לא נבלעו יפה ואם מת אסורה לכהן וחוללת ולא מתיבמת דספק גרושה היא: **הני בי תרי.** עדי מסירה: **לבי ידיה.** תחת כנפיו: **לא שליח.** ולו היא שזרק זה ואין לאוש שמא גט זרק לה ואבד: **אבל תרבי תלת.** ואנו רואינו שזה לא זרק אלא כתב אחד: **מדהא הואי.** על כרחך מדא הויא התם מעיקרא ומדהא הואי חבריתה נמי אמרינן הואי התם וזה גט זרק ואימא עכבריס שקלוה: **משום מי מילין.** שמא כתב לה גט מבחוץ ואינו ניכר: **אין מי מילין כו'.** וכל גוליס של ס"ת שלהס עבודים בעפלים: כריתות

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מלוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן מס סעי' ב [אה"ע סי' סו סעי' יג]:
מ ב מיי' שם טוש"ע חו"מ שם:
מא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה הלכה ח סמג עשין כד טוש"ע ח"מ סי' סח סעיף ב:
מב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
ה [מיי' פ"ד מהל' גירושין ה"ז טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יד]:
ו [טוש"ע שם סי' קכו סעיף ח]:
מג ז ח טוש"ע אה"ע סימן קלה סעיף ד:
מד ט מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה יט סמג עשין נ טור ש"ע שם סעיף ח:
מה י מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:
מו כ מיי' שם טוש"ע שם:
מז ל מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעי' ה:

פסקי רי"ד

תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר שטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמיה חסורי מחסרא והכי קתני ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם והן חותמין אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים וכו' בדלעיל. א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשא' שטרות ונגדיה **רב פפא תרגימו אקריאה.** פי' רב גמדא דאמר הלכה כרבנן אקריאה שאם יודעים לחתום ואף ע"פ שאינן יודעים לקרוא שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני וחתמי כרבנן ורב פפא בשאין יודעין לחתום. **רב יהודה קרי וחתים.** פי' זקן היה וקמו עיניו וכשהיה צריך לחתום עד או דיין היה מצער בקריאת השטר וקורא הו וחותם **א"ל עולא לא צריכת דהא ר' אלעזר מרה דארעא דישראל הוא מקרי קמיה וחתים.** פי' בשלהי פ' כל היד מפרש למה יקרא מרה דארעא דישראל שהיה בקי להכיר דם הנדה **רב נחמן** קרו קמיה סופרי דייני וחתים ודוקא **רב נחמן וסופרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וסופרי אחריני לא אי נמי סופרי דייני ואינש אחרינא לא.** פי' רב נחמן הוה חתנא דבי נשיאה והיה ממונה דיין מפי ראש הגלות וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרי: **רב כהנא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה** דעביד בערכאות של גוים קרי ליה לשני גוים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגביה ביה מבני חרי על [ידי] חותמיו שהיו גוים דלא מפקי ליה לקלא ומ"ה לא גבי ביה אלא מבני חרי: **אמר רב אמי אמר לי הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינא ביה ממשעבדי.** פי' דכיון דישראל חתימי ביה מפיק ליה לקלא והא לא ידעי למקרי בדידעי והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפיצן והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דבכל לשון כשר

מסורת הש"ס

(א) לעיל ט:, ב) [יומא ט: נדה כ:], ג) [לקמן כח: וש"נ], ד) [לעיל יא.], ה) לקמן פז:, ו) [עי' תוספות קדושין נ: ד"ה ה"ג מקדשי וכו' ותוס' לקמן מ: ד"ה מיישינן], ז) [תוס' פ"ו ע"ב], ח) [דף יא.], ט) [ע"א], י) [לעיל ע"א], יא) [כ"ב קלד:], יב) [ערך גרל מ' ע"ב],

---

גליון הש"ס

גמ' שמואל נמי חיישינן קאמר. ע' לקמן דף מ' ע"ב תד"ה חיישינן:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לריכי וכו' לאיכאי לה למיהדר:

לעזי רש"י

פויל"ש [פויי"ל]. צבע (ארגמן).

מוסף רש"י

מקרעין להן נייר חלק. מסרטין וומסמין בסכין על הנייר את שמות העדים ובאין העדים וממלאין את הקרעים דיו (לעיל ט:). **בגיטי נשים.** משום תקנת עגונות, שמא יולה זה המגרש לפרש פיס או משוקן שיולה שלא מזקק ליבוס (שם). **והא בענין כתב** שאינו יכול להזדייף. שיהא הקלף מתוקן בעפלים בשעת עינוהו שעושים אותו שחור ושוב אין אדם עושה בה ממק וחוזר וכותב עליו, אפני שהוא ניכר, וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפלין שקורין גל"ש ואדם יכול למחוק כתבו ומעיה תתימת העדים וכותב למעלה ממנו הרבה (לעיל יא.). **מענינו של שטר בשיטה אחרונה.** כדאמרינן בגט פשוט (ב"ב קמא:) וקניא מן פלוני אבל מה דכתוב ומפורש לעיל (לעיל יא.). **בדמהדר.** שמוחק בשיטה אחרונה (שם).

מוסף תוספות

א. ואסורה להנשא. תוס' סלא"ש. ב. בגא"ש מתוס: נתן הבעל הגט לאשה. ג. בדקריוה ובתר הכי. תוס' סלא"ש. ד. ואפקיה. תוס' סלא"ש. ה. והיא היתה יכולה לתקן בקריאה זו בדבר מועט, קנסינן לה כדאשכחן התם גבי וכו'. תוס' סלא"ש. ו. דלא חיישינן לאיחלופי עד דידענן דאחליף. סס. ז. ולומר שטר אמנה הוא. תוס' סלא"ש. ח. דאי קריוה לא מצי אמר הכי. תוס' סלא"ש. ט. קודם נתינה מהא דהכא, ואחר נתינה מההיא דהאשה רבה. רשב"ם.

פסקי רי"ד (המשך)

אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למיקרייה מיתיבי הרי זה גיטיך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא. תימה לענין מגילת סוטה משמע בפ"ק דעירובין (דף יג.) דמוחקין לה מן התורה אפי' למאן דאמר כתיבה לשמה דקאמר רב פפא דלמ"ד אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת תורה דסתמא כתיבה ס"נ דמחקינן וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר לה כוותיה[א] א"נ סבר כאידך תנא דסבר אין מוחקין לה מן התורה וכמתני' דבפ' כל הגט (לקמן דף כו.) דתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש כו' ודייק מהתם ברישא מס' זבחים (דף ב:) דסתמא פסול וכ"ש ספר תורה דלא איכתוב לשם גירושין כלל ועוד גרלה דאפי' מאן דמכשיר במגילת סוטה למחוק מן התורה אע"ג דבעי לשמה מודה לענין גט דפסול דבעירובין בפ"ק (דף יג.) משמע דכולהו תנאי מודו בהגך דפרק כל הגט דאפילו אלא לשמה מדפיין התם ולית ליה לרב אחא בר יאשיה כתב לגרש את אשתו ומגלך כו' ובמגילת סוטה סתמא כשר משום דמסתמא שאין הכהן שעליו לכתוב מקפיד [ב] ומסתמא ניחא ליה אבל גבי גט בעל סתמא לא ניחא ליה אע"ג דפריך ממתני' דגט ארבי אחא בר יאשיה דאיירי במגילת סוטה לענין שלא לשמה לא משמע ליה לחלק: **הא בעינן שמו ושמה.** אע"ג דמתני' דפרק הזורק (לקמן דף פ.) דשיניה שמו ושמה מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר [ג] משמע דלרבנן לא הוי בשיניה שמו אלא פסולא דרבנן ומדנקט שיניה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן [ד] הא ליתא דעל כרחך לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו ובלא כתבו כלל אין מוכיח אלא אומר ר"י [ה] דלא מיירי בשיניה שמו ממש דא"כ הוה ליה למינקט לא כתבו כלל דפסול לרבי מאיר דמתני' ר' מאיר כדאמרי' התם דהוי רבותא טפי אלא שיניה שמו היינו [ו] שכתב שם דגליל ביהודה והשתא קאמר הכא שפיר הא בעינן שמו ושמה וליכא [וכ"ש] דבלא כתבו כלל הוא דפסול: **דילמא** נתינת גט הוא. וכן שלח איש נעלו ונתן לרעהו (רות ד) לא בעינן שהי פרוטה אע"ג דכתיב ונתן [ז] וכן גבי תרומה [ח] חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב (דברים יח) תתן לו ובמתנות דס חטאת ובמתנות בהונות אין בו שיעור והא דאמר אגא שאול בפ' כל שעה (פסחים דף לב:) דזר שאכל תרומה לא מיחייב בפחות משוה פרוטה משום דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן וגו' ואין נתינה בפחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה ילפינן מתשלומי מעילה דתרוייהו תשלומי קדש מיקרו וגמרי בחטו חטו מהדדי ולמאן דבעי בכריתות (דף ו:) ואסר יתן ממנו על זר שתהא נתינה בכזית היינו משום דסיכה היא ואפקה בלשון נתינה לאפוקי ממשמעות דסיכה קאתי דמשמע כל שהוא וצריך נתינה משובה כמו ונתן לכהן את הקדש (ויקרא כב) דהוי בכזית [ט] לרבנן דאגא שאול וכן לא יתן עליה לבונה דבפרק כל המנחות (דף ס.) מצריך כזית היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה לא ישים עליה שמן או משום דומיא דהקטרת לבונה בתוך דהוא נמי הקטרת איסור דהוי בכזית [י]: **משמיה** דרבים וקלסוה אלמא הילבתא בוותיה. פי' בקונטרס מדטרח עלה דלקלסוה ובפ' מי שאמרו (לקמן דף עז.) דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים [ז] ולפיכך נמי לא לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא [ח] ולקמן איפכא [ט]: **למימרא** דחקיקה לאו כתיבה היא. הוה מצי לאקשויי מלותות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי והיה כתבם חקוק כדכתיב (שמות לב) חרות על הלוחות [י] אלא דניחא ליה למיפרך מגט לגט:

כריתות דאית בה. שכתובה בה פרשה וכתב לה ספר כריתות: **לה לשמה: יהב זוזא לספרא.** לכתוב אותה פרשה לשם גירושיה: **הא בעינן שיניה שמו ושמה.** דתנן לקמן (דף פ.) דפסול אלמא צריך לכתוב שמו ושמה. ואית דלא גרסי שיניה ומאן דגרסים ליה משום מתני' דלקמן ואגב גרלא גרסים ליה: **מאי קמ"ל.** כל הני פסיטא לן דפרשה שכתובה אינה גט: **עליו קולמוס.** על כל אות ואות: **ונתכוין לכתוב יהודה.** שהיה טועה וסבור שהוא צריך לכתוב יהודה: **וטעה ולא הטיל בו דלת.** הרי השם כתוב אלא שהוא שלא לשמו: **ואגוהו.** התגאה לפניו במלות [ו]: **איהי לתבב ליה.** נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דגט פשוט (ב"ב דף קסח.) משום תקנת עגונות: **אקנויי אקנו ליה רבנן.** הוא זוא מדילה והוי כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד הפקר: **ונתן.** בר נתינה שיהא שוה פרוטה: **העלה של זיפ.** שאינו שוה כלום: **דחזי לאיצטרופי.** עם עלין הרבה לשכוך עליהן או למאכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה. אבל איסורי הנאה לא: **ולא קלסוה.** משום דאמר לה משמיה דיחידאה: **דרשה.** זימנא אחריתי משמיה דרבים כי היכי דליקבלוה מיניה: **אלמא.** מדטרח כולי האי דליקבלוה אלמא הלכתא כוותיה: **חקק.** בטבלא בסכין: **עבד שילא.** לחירות: **בכתב שחקק על גבי טבלא.** דף: **ופינקם.** כעין אותן של סוחרים שחוקקים עליהן בעט: **ולא בכתב שעל גבי ציפה.** כעין כובע של למד ונותנות הנשים תחת צעיף קישוריהן כדאמרי' בגמרא אשה יוצאה (שבת דף מז:): **אגדוסקרי.** תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין ברוסדי"ר בלע"ז ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובים: **הא דחק בוכום.** של אותיות ולידיהן והאותיות בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות אבל לא בכתב שעל גבי [ז]כיפא [ח]ואגדוכתרי אמר עולא אמר רבי אלעזר לא קשיא [ט]הא דחק תוכות הא דחק יריכות ותוכות לא ורמינהו [י]לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב והא דינרי זהב תוכות הן כדינרי זהב ולא כדינרי זהב כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאילו התם תוכות הכא יריכות אמר ליה רבינא לרב אשי רושמא מיחרץ חריץ או כנופי מכניף אמר ליה [יא]מיחרץ חריץ איתיביה לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב ואי סלקא דעתך מיחרץ חריץ הא

אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא. [1]וכתב לה[ו] [א]לשמה וליכא וכי תימא ליחוש דילמא אקדים ויהב ליה זוזא לספרא מעיקרא הא בעינן [א] שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה וליכא ורב יוסף מאי קמ"ל שאין מי מילין על גבי מי מילין אמר רב חסדא [2]גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דתניא [3]הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה וחכמים אומרים [2]אין השם מן המובחר אמר רב אחא בר יעקב דילמא לא היא עד כאן לא קאמרי רבנן התם [ו] דבעינא [2]זה אלי ואנוהו וליכא אבל הכא לא אמר רב חסדא יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי דעלמא אמר לי' רבא מאי טעמא [3] אילימא משום דכתיב [1]וכתב והכא איהי קא כתבה ליה ודילמא אקנויי אקנו ליה רבנן ואלא משום דכתיב ונתן והכא לא יהיב לה מידי דלמא נתינת גט היא תדע דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר: גופא שלחו מתם [ד]כתבו על איסורי הנאה כשר אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא על העלה של זית דילמא שאני עלה של זית דחזי לאיצטרופי תניא רבי אומר כתבו על איסורי הנאה כשר נפק לוי [3]דרשה משמיה דרבי ולא קלסוה משמיה דרבים וקלסוה אלמא הלכתא כותיה תנו רבנן [ה]וכתב ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד בכתב שע"י טבלא ופינקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואגדרכתן [ז]כיפא [ח]ואגדוכתרי אמר עולא אמר רבי אלעזר לא קשיא [ט]הא דחק תוכות הא דחק יריכות ותוכות לא ורמינהו [י]לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב והא דינרי זהב תוכות הן כדינרי זהב ולא כדינרי זהב כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאילו התם תוכות הכא יריכות אמר ליה רבינא לרב אשי רושמא מיחרץ חריץ או כנופי מכניף אמר ליה [יא]מיחרץ חריץ איתיביה לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב ואי סלקא דעתך מיחרץ חריץ הא

לא יתכן לפרש כן דקאמר נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה ואומר ר"ת דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים [ז] ולפיכך נמי לא לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא [ח] ולקמן איפכא [ט]:

התקבלי

מסורת הש"ס

א) [לקמן כג. כד: כה. כו. סוטה כ:], ב) שבת קד: לקמן נד: [מסר' סופרים פ"ה ה"ג], ג) לקמן עז., ד) [פי' כיפה של אמר תרוגה אם רקם בתרוגה גט אשה או גט מיהות אינו גט. ערוך ערך כפה], ה) [פירוש אגדיתן הוליץ ואוגעין אותן ומגיירין בהן כתב כמו שעושין הרשמעליים במתגלגלות כותבין אותיות ונקרלות. ערוך], ו) [שבת קלג:], ז) [קדושין מז:], ח) [פסחים לב:], ט) [וע"ע תוס' פסחים לב: ד"ה ואין ותוס' מנחות ס. ד"ה מי בענין ותוס' ע"מ מז. ד"ה קונים],

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. עֲזִי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ:

שמות טו ב

גליון הש"ם

גמ' אילימא משום דכתי' וכתב. עי' לקמן דף כב ע"ב תד"ה והא לאו: תוס' ד"ה דילמא וכו' וכן גבי תרומה. עיין שבת דף כה ע"ב תוד"ה תתן לו:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' התם אלא דבעינא זה אלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא בעינן שמו ושמה ולכה כו' עי"ל:

מוסף תוספות

א. דרב פפא. תוס' עירובין יג. ד"ה אגב. ב. אם יכתוב שום אדם לשמה שלא ברשותו. שם. ג. דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר. תוס' הרא"ש. ד. דאלת"ה אדתני פסולין בשינה ליתנינהו בלא כתיבה כלל וכ"ש היכא דשינה. תוס' הרא"ש. ה. דשינה שמו דקתני במתני' דהזורק. תוס' הרא"ש. ו. כעין ששנינו בהשולח, בראשונה היה משנה שמו ושמה, דאינו ד"ל שינוי גמור אלא בגון שיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל. תוס' הרא"ש. ז. ש"מ דהלכתא הכי. תוס' הרא"ש. ח. משום דמשמע דרבים פליגי עלי' ולא הוי ניחא להו בהכי משום דקים להו דכן הלכה. תוס' הרא"ש. ט. כי אמרה משמיה דרבי קלסוה כלומר דיפה אמר דרבי אמרה ורבנן פליגי עליה דאין הלכה כרבי מחבריו, וכשאמרה משמיה דרבים לא קלסוה משום שאין הלכה כן. תוס' הרא"ש. י. ואמרי' מ"ם וסמ"ך של לוחות בגם היו עומדין. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

מהא א מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ג וס"ג סס הלכה ל סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלא סעיף ג:

מט ב מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ד סמג עס טוש"ע עס סעיף ה:

נ ג מיי' פ"ג מהל' תפילין הלכה טו סמג לאוין ג טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף ב:

נא ד מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ג:

נב ה ו מיי' עס הל' ו סמג עס טוש"ע אה"ע סי' קכה סעי' ד:

נג ז מיי' פ"ע מהלכו' כלי המקדש הלכה כ סמג עשין קנג:

נד ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע עס:

לעזי רש"י

ברושדי"ר. רקמה. קוינ"ץ. מטבעה.

מוסף רש"י

וטעה ולא הטיל בו דלת. ומגלה עס כתוב כדרכו אבל שלא לשמו הוא (לקמן נד:) ומגלה עס נכתב במקומו אבל לא בכוונה (שבת קד:). **מעביר עליו קולמוס.** לשמו (לקמן נד:) לכוונת עס על כל אותיותיו כאילו הוא כותבו (שבת שם). **וקלסוה.** יפה אמרת (לקמן עז.).

פסקי רי"ד

שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר פי' דהא כתיב ונתן בידה על נתינת הגט מיירי ולא דליתיב לה מידי דשוה הוא: ת"ר **ונתן ולא וחקק** למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו **עבד שיצא בכתב שע"י טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה** ואגדרכתן פי' שחקק בסכין הגט ע"ג טבלא או ע"ג פנקס שהם מלאים שעוה וחוקקין עליהם בעט ברזל זו היא חשובה כתיבה אבל מה שרוקמין במחט ע"ג כיפה שהיא כמין כובע של צמר על ראש הנשים ואגדרכתי מין תכשיט הוא ורוקמין אותו במחט ורקמה המחט לא חשיבא כתיבה לפי שאין האותיות קבועות אלא תחובות ובעי' כתב קבוע על הדבר שהוא מגרש בו **אמר עולא אמר ר' אלעזר לא קשיא הא דחק קורות הא דחק ירידות** פי' **הא דחק קורות** של אותיות וצידיהן והאותיו' בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות ולא חקק [אלא] סביבותיו והעץ נשאר כמות שהיה ונמצאו האותיות בולטות מאליהן **והא דחק ירידותיהן** שהאותיות שוקעין בטבלא וזהו חשובה כתב וגופי האותיות קורא ירידות:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות